

Handbok för ideella föreningar

Författare: Magnus Andersson, Yngve Karlsson

JUNO Version: 1

Publicerad digitalt: 2017-12-04

2. Stadgarna

28

2.1. Om stadgar

Stadgarna är de avtal som förenar medlemmarna i en förening för ett gemensamt ändamål, dvs. för att driva en verksamhet tillsammans. Alla civilrättsliga associationer har någon form av samverkansavtal. Benämningen på dessa avtal är olika för de olika associationsformerna. För handelsbolag kallas avtalet bolagsavtal, för aktiebolag bolagsordning och för föreningar stadgar osv.

För ekonomiska föreningar anger EFL vilka frågor som ska vara reglerade i stadgarna. I regel innehåller stadgarna för dessa föreningar även andra bestämmelser, i första hand som upplysning till medlemmarna om vad som gäller enligt lagen, men också för att avvika från en dispositiv bestämmelse i lagen, dvs. bestämmelser som medger att stadgarna avviker från lagens förslag.

För ideella föreningar finns inte någon motsvarande reglering, förutom de minimikrav som utvecklats i rättspraxis. Med anledning av detta är det desto viktigare att stadgarna i dessa föreningar är så fullständiga som föreningens förhållanden kräver. Ofullständiga och otydliga stadgar är den främsta orsaken till onödiga konflikter och tvister om vad som ska gälla i olika avseenden.

Till saken hör att om det blir en tvist mellan en ideell förening och en eller flera medlemmar om tolkningen av stadgarna och tvisten dras till domstol, kommer domstolen att tolka en oklarhet till medlemmarnas förmån. En stadgebestämmelse kan också komma att jämkas med stöd av [3 kap. 36 §](#) avtalslagen om den är så pass ofördelaktig för en eller flera medlemmar att den kan anses vara ett oskäligt avtalsvillkor.

2.2. Normer för stadgar

29

2.2.1. Enligt rättspraxis

För att en ideell förening ska anses vara en juridisk person krävs enligt rättspraxis bl.a. att "... föreningen har antagit stadgar av viss fullständighet. Stadgarna ska innehålla föreningens namn och ändamål samt bestämmelser om hur beslut i föreningens angelägenheter åstadkommes" (se [NJA 1987 s. 394](#)).

2.2.2. Enligt lagen om ekonomiska föreningar

I [2 kap. 2 §](#) EFL anges att stadgar för en ekonomisk förening minst ska innehålla bestämmelser om:

1. föreningens firma,
2. den ort i Sverige där föreningens styrelse ska ha sitt säte,
3. ändamålet med föreningens verksamhet och verksamhetens art,
4. den insats som varje medlem ska delta med i föreningen, hur insatserna ska fullgöras samt i vilken utsträckning en medlem får delta i föreningen med en insats utöver vad han eller hon är skyldig att delta med,
5. för det fall att regelbundna avgifter till föreningen eller avgifter till föreningen som är beroende av särskilda beslut om uttaxering ska förekomma, avgifternas belopp eller de högsta belopp som de får bestämmas till,
6. antalet eller lägsta och högsta antalet styrelseledamöter och revisorer samt eventuella suppleanter, tiden för deras uppdrag samt, om någon av dem ska utses på annat sätt än som anges i denna lag, hur det i så fall ska ske,
7. för det fall att fullmäktige enligt [7 kap. 1 §](#) andra stycket EFL ska finnas, deras befogenhet, hur de ska utses och tiden för deras uppdrag,
8. inom vilken tid och hur en föreningsstämma ska sammankallas samt hur andra meddelanden ska förmedlas till medlemmarna eller fullmäktige,
9. vilka ärenden som ska förekomma på en ordinarie föreningsstämma,
10. vilken tid föreningens räkenskapsår ska omfatta,
11. grunderna för fördelning av föreningens vinst och hur man ska göra med föreningens behållna tillgångar när föreningen upplöses, och
12. för det fall att förlagsinsatser som avses i [5 kap.](#) EFL eller insatsemission som avses i [10 kap. 21 §](#) EFL ska förekomma, vad som ska gälla för dessa.

2.2.3. Enligt Skatteverket

När det gäller ideella föreningar ställer Skatteverket vissa krav på stadgar för att en ideell förening ska registreras och få ett organisationsnummer. Skatteverket anser att följande ska regleras:

1. namn/firma,
2. sätesort (dvs. ort där styrelsen finns),
3. ändamål,
4. regler för hur verksamheten ska bedrivas,
5. regler för medlemskap och uteslutning,
6. uppgift om beslutande organ,
7. regler för rösträtt och beslutsfattande,
8. bestämmelser om styrelse, dess sammansättning (antal ledamöter och suppleanter), hur den väljs, beslutsfattande osv.,
9. verksamhets- och räkenskapsår,
10. bestämmelser om revisor/er (antal, hur de utses osv.),
11. regler för ändring av stadgarna,
12. regler för upplösning med angivande av vad som ska ske med kvarvarande tillgångar.

Det kan enligt Skatteverket också vara bra att t.ex. ha med:

1. vad som gäller beträffande medlemsavgifter,
2. regler för kallelse till möten,
3. när årsmöte ska hållas,
4. vilka frågor som ska behandlas på årsmöte osv.,
5. under vilka omständigheter extra föreningsmöte ska hållas.

Riktlinjerna för stadgar i ideella föreningar enligt Skatteverket kan sägas vara relativt likvärdiga med vad som krävs av stadgarna i ekonomiska föreningar, med den skillnaden att ekonomiska föreningar dessutom ska reglera ekonomiska förhållanden som insatser och vinstutdelning.

2.2.4. Specialförbund

För de föreningar som vill tillhöra någon typ av förbund t.ex. inom idrott, studieförbund, fackförbund m.m. så finns det vanligtvis "normalstadgar" som varje förbund tillhandahåller. Detta i syfte att de anslutna föreningarna ska ha en likartad organisation och verksamhet. Oftast finns dock en möjlighet att göra så kallade lokala anpassningar. Normalstadgar för olika förbund m.m. tillhandahålls vanligen öppet på förbundens hemsidor.

2.3. Stadgarnas innehåll

I detta avsnitt redovisas vilka frågor som kan och bör regleras i stadgar för en ideell förening liksom förslag på hur det ska göras. Redovisningen är inte fullständig. En rad andra frågor kan behöva regleras med anledning av speciella förhållanden.

2.3.1. Firma

Med firma avses den benämning föreningen har på sin verksamhet. Firman måste inte innehålla orden "ideell" eller "förening", men det kan vara lämpligt att det för utomstående, exempelvis motparter i ett avtal, framgår att de har att göra med en ideell förening.

En firma måste vara unik. Dels för att inte göra intrång på någon annans firma, dels för att inte riskera att den missförstås som en annans firma, se 1§ firmalagen (1974:156):

Firma är den benämning under vilken näringsidkare driver sin verksamhet.

Drives del av verksamheten under särskild benämning, utgör denna bifirma.

Vad i denna lag sägs om firma gäller även bifirma.

Exempel

Föreningens firma är Bygdemåla Teatergrupp Ideell Förening.

2.3.2. Säte

Styrelsen ska ha ett säte. Styrelsens säte har betydelse för var föreningen svarar i tvistemål m.m. I regel har styrelsen säte i den kommun där verksamheten och medlemmar finns eller där ledningen för verksamheten finns.

Exempel

Föreningens styrelse har sitt säte i Bygdemåla kommun.

2.3.3. Ändamål

En ideell förening kännetecknas av att ändamålet är ideellt och/eller att dess verksamhet är ideell. Den kan ha ett ekonomiskt ändamål, men detta får inte främjas genom att föreningen driver ekonomisk/affärsmässig verksamhet.

I princip finns det tre kategorier av ideella föreningar, nämligen:

1. De som genom ideell verksamhet främjar medlemmarnas ideella syften.
2. De som genom ekonomisk verksamhet främjar medlemmarnas ideella syften.
3. De som genom ideell verksamhet främjar medlemmarnas ekonomiska syften.

I stadgarna ska ändamålet beskrivas med utgångspunkt från det intresse som ska främjas och den verksamhet som ska bedrivas.

Exempel 1

Föreningen ska genom ideellt arbete främja teaterintresset bland ungdomar i Bygdemåla.

Exempel 2

Föreningen ska genom att arrangera kulturarrangemang, teaterföreställningar och andra aktiviteter finansiera verksamhet som används för att engagera och aktivera teaterintresserade ungdomar i Bygdemåla.

Exempel 3

Föreningen ska genom ideellt arbete förmedla och verka för att medlemmarna får seriösa, välbetalda uppdrag och avtal som skådespelare inom film och teater i och utanför Sverige.

Det är inget som hindrar att en förening har flera ändamål eller verksamheter. Stadgarnas beskrivning av ändamålet ger både riktlinjer och begränsningar för föreningens beslutsfattande. En styrelse får exempelvis inte besluta om att starta upp en ny verksamhet som inte rymms inom föreningens ändamål.

2.3.4. Medlemskap

Stadgarna kan innehålla olika bestämmelser för vilka som kan bli medlemmar, om föreningen ska ha olika kategorier av medlemmar, hur en ansökan och antagandet ska gå till, vilka skyldigheter en medlem har och hur ett medlemskap kan avslutas m.m. Läs mer om medlemskapet i kapitel 3. Nedan följer några olika exempel på vad som vanligen kan regleras i stadgar gällande medlemskap.

Kvalifikation för medlemskap

Förutom att den som ansöker om medlemskap förutsätts vilja ansluta sig till ändamålet med föreningen kan stadgarna ha regleringar som sätter upp kvalifikationskrav. Kraven reglerar föreningens faktiska

öppenhet. Nedan följer några exempel som går från hög grad till betydligt lägre grad av öppenhet.

Exempel 1

Till medlem i föreningen antas den som stödjer föreningens ändamål och som i övrigt kan väntas följa föreningens stadgar och beslut.

Exempel 2

Till medlem i föreningen antas fysisk person som bor i Bygdemåla, stödjer föreningens ändamål och som i övrigt kan väntas följa föreningens stadgar och beslut.

Exempel 3

Till medlem i föreningen antas boende i Bygdemåla som aktivt vill delta i teatergruppen och som genomgått utbildning vid Kungliga Dramatens scenskola, eller motsvarande, samt stödjer föreningens ändamål och kan väntas följa föreningens

Olika medlemskategorier

Det förekommer att ideella föreningar har olika kategorier av medlemmar. Det kan t.ex. vara kömedlemmar, dvs. medlemmar som väntar på att bli "vanlig" medlem. Det kan också vara stödmedlemmar, dvs. medlemmar som inte vill eller kan delta i verksamheten men gärna sympatisera med föreningens ändamål. Det står i princip varje förening fritt att stadgereglera om olika medlemskategorier.

Exempel

Förutom medlemmar som deltar i teatergruppen kan föreningen anta stödmedlemmar. Stödmedlemmar kan vara företag, organisationer eller privatpersoner som ekonomiskt vill stödja teatergruppens verksamhet. Stödmedlemmar betalar medlemsavgift och får delta på föreningens stämmor, men har ingen rösträtt.

Ansökan om medlemskap

Det kan vara lämpligt att i stadgarna reglera hur en ansökan om medlemskap ska gå till och hur den ska prövas. Ju mer sluten en förening är i praktiken, desto mer avancerad ansökningsprocess kan vara nödvändig. Några exempel på hur en ansökan kan se ut är följande:

Exempel 1

Medlemskap förvärfvas genom att betala den fastställda årliga medlemsavgiften till föreningens bankkonto.

Exempel 2

Ansökan om medlemskap ska prövas och beviljas av styrelsen.

Exempel 3

Ansökan om medlemskap ska skickas skriftligen till styrelsen, med bevitnad namnunderteckning. Ansökan ska innehålla fullständiga uppgifter om sökandes namn

och adress. Till ansökan ska bifogas intyg från erhållna teaterutbildningar. Styrelsen ska efter ansökan genast kalla till föreningsstämma som har att pröva ansökan.

Medlemmars skyldigheter

De allmänna förpliktelser som följer med medlemskapet i en ideell förening är i princip att följa bestämmelser i stadgar och de beslut som fattas av föreningens organ samt betala de avgifter som följer med medlemskapet. Vissa föreningar ställer högre krav än så på sina medlemmar. Det kan t.ex. handla om krav på att delta i föreningens verksamhet eller på annat sätt bidra till den.

Exempel 1

Varje medlem är skyldig att delta ideellt på minst två städdagar om året av föreningens lokaler enligt styrelsens anvisningar.

Exempel 2

Medlem ska årligen sälja lotter åt föreningen, enligt de beslut som tas på föreningsstämman. Den medlem som inte vill sälja lotter kan köpa sig fri motsvarande de intäkter medlemmens lottförsäljning hade inbringat föreningen.

Uppsägning av medlemskap

Ett medlemskap i en ideell förening är frivilligt och en medlem har därför alltid rätt att gå ur föreningen. Det krävs inte beslut av något föreningsorgan för att medlemskap ska upphöra.

Viljeyttringen att lämna föreningen bör kunna dokumenteras på något sätt och därför rekommenderas att uppsägningar sker skriftligen. I de fall det räcker med att betala medlemsavgift för att bli medlem brukar utebliven betalning betraktas som uppsägning av medlemskapet.

Stadgeregleringar om uppsägning kan se ut på följande sätt.

Exempel 1

Uppsägning till utträde ur föreningen ska göras skriftligen till styrelsen.

Exempel 2

Medlem som inte betalt medlemsavgift senast april månad anses ha sagt upp sitt medlemskap och förlorar därmed rätten att delta i verksamheten och förvaltningen. Medlemskapet upphör, om avgiften inte betalats dessförinnan, vid maj månads utgång.

Uteslutning av medlem

Om en medlem bryter mot samverkansavtalet, dvs. stadgarnas bestämmelser, eller de beslut som fattas i enlighet med stadgarna, ligger det i sakens natur att avtalsförhållandet med den medlemmen kan hävas, alltså i praktiken att personen i fråga utesluts ur föreningen. Det är följaktligen en allmän associationsrättslig princip att en medlem som bryter

35

mot föreningens stadgar, motarbetar dess intresse eller skadar föreningen på annat sätt kan uteslutas utan att dessa grunder är angivna i stadgarna.

En uteslutning måste ske på saklig grund. Beroende på omständigheterna bör en medlem varnas före en uteslutning och få möjlighet att yttra sig i frågan. Om grunderna för uteslutning anges i stadgarna minskar risken för tvister angående frågan om uteslutning.

Utgångspunkten bör vara att det är medlemmarna som beslutar om uteslutning, dvs. att beslutet fattas av föreningsstämman. Det är dock inte ovanligt att stadgarna föreskriver att styrelsen fattar beslut om uteslutning. Ibland med möjlighet för den uteslutne att få beslutet överprövat av föreningsstämman.

Ett beslut om uteslutning kan i vissa fall prövas av domstol. För att en domstol ska ta upp frågan till prövning krävs att medlemskapet är av större betydelse för medlemmen. Se mer om uteslutning i avsnitt 3.5.3.

Exempel

Medlem som inte betalat årsavgiften för det senaste räkenskapsåret eller som annars brutit mot föreningens stadgar eller beslut i något väsentligt avseende får uteslutas av föreningsstämman.

Innan beslut om uteslutning fattas ska medlemmen i fråga ges tillfälle att yttra sig.

Avgång som medlem

Avgång, dvs. när medlemskapet upphör, ur en ideell förening kan ske omedelbart vid uppsägning respektive uteslutning eller vid en speciell tidpunkt som anges i stadgarna.

Ibland upphör medlemskapet efter en viss uppsägningstid. Och i särskilda fall, då en medlem har rätt att få ut någon del, andel, av det egna kapitalet, s.k. andelsrätt, bör avgången bestämmas till tidpunkten för ett bokslut, t.ex. till slutet av ett räkenskapsår.

Exempel 1

Avgång ur föreningen sker när uppsägning till utträde kommit styrelsen tillhanda respektive när beslut om uteslutning är fattat.

Exempel 2

Avgång ur föreningen sker vid utgången av det räkenskapsår under vilket uppsägning till utträde kommit styrelsen tillhanda respektive när beslut om uteslutning är fattat.

2.3.5. Föreningens organ

Med anledning av att en förening utgörs av samverkande medlemmar utgår vi från att dessa bestämmer över föreningens existens, dvs.

36

bildande och upphörande samt vad stadgarna ska innehålla och andra grundläggande frågor.

Andra frågor, speciellt de som har med den löpande verksamheten att göra, överlämnas vanligen till en styrelse eller annat föreningsstämman underordnat organ att avgöra. Detta är den vanliga kompetensfördelningen mellan de olika föreningsorganen.

Men då en förening kan bestå av allt från ett fåtal medlemmar upp till många tusen, bör varje förening själv organisera sig på ett lämpligt sätt för att kunna bedriva en effektiv verksamhet. Det vanliga är alltså att föreningar organiseras i en hierarkisk ordning där de församlade medlemmarna har den högsta beslutande makten över föreningens angelägenheter. I EFL används benämningen föreningsstämman på detta organ och vi använder detsamma. Läs mer om föreningsstämman i kapitel 4.

I föreningar som består av många medlemmar och där det inte finns förutsättningar att kunna sammankalla alla medlemmar till ett möte förekommer att föreningsstämman ersätts med fullmäktige. Fullmäktige får då som regel utöva stämmans funktion. Det innebär att ett mindre antal personer utses att företräda medlemmarna vid beslutsfattandet. Det kan exempelvis vara så att en person utses för att företräda medlemmarna från Småland och en annan medlemmarna från Skåne osv.

Utöver föreningsstämman har föreningarna ett förvaltande organ. Detta består i regel av ett mindre antal personer som kan fatta beslut i frågor som rör den löpande förvaltningen utan att alla medlemmar tillfrågas. I regel används benämningen styrelse på detta organ. Läs mer om styrelsen i kapitel 5.

Både ekonomiska föreningar och aktiebolag har i lag väl reglerade bestämmelser om dessa organ, stämma och styrelse, och vilka beslut det ankommer på det ena eller andra organet att fatta. I avsaknad av lagregler för ideella föreningar finns det därför goda skäl för att ha dessa regler som förebild för hur verksamheten i ideella föreningar ska organiseras.

De flesta ideella föreningar behöver inte ha ett granskande organ, dvs. ett organ som på medlemmarnas uppdrag kontrollerar att styrelsen förvaltar föreningens angelägenheter enligt de anvisningar som stadgar och föreningsstämman föreskriver. De som har denna uppgift kallas revisorer. Läs mer om revisorer i kapitel 6.

I vissa föreningar förekommer också andra organ, såväl mellan föreningsstämman och styrelsen som underställda styrelsen i den hierarkiska

ordningen. Dessa kan t.ex. kallas sektioner eller kommittéer och har då ofta en funktion som, till skillnad mot föreningsstämmans beslutande roll och styrelsens förvaltande roll, handlar om en operativ och genomförande roll.

Vilka organ som ska förekomma i en ideell förening bör framgå av stadgarna.

Exempel

Föreningens organ är:

1. föreningsstämma

2. styrelse

3. revisorer.

2.3.6. Föreningsstämman

I en demokratisk organisation är, som nämnts, föreningsstämman det högst beslutande organet i föreningen. Stadgarna bör innehålla bestämmelser om hur och när stämmor ska hållas, hur de ska sammankallas och vilka ärenden som stämmor ska besluta om.

Ordinarie föreningsstämmor

Med ordinarie föreningsstämmor avses stämmor som alltid ska förekomma vid viss i stadgarna förutbestämd tidpunkt. Till dessa hör den stämma som ska behandla bokslutet/årsredovisningen för föregående räkenskapsår, bevilja styrelseledamöterna ansvarsfrihet för deras förvaltning under året i fråga samt, i regel, utse styrelseledamöter och eventuella revisorer m.m. För dessa stämmor används benämningen årsstämma. En annan vanlig benämning på detta möte i samband med ideella föreningar är *årsmöte*. Andra ordinarie, sådana stadgereglerade, stämmor kallas exempelvis *höststämmor*, *halvårsstämmor* osv.

Vilka frågor som ska behandlas på ordinarie föreningsstämmor bör framgå av stadgarna.

Exempel

Vid årsstämma ska följande ärenden förekomma:

1. val av stämmans ordförande och dennes anmälan av protokollförare
2. upprättande av röstlängd
3. val av två justeringspersoner, tillika rösträknare
4. fråga om stämmans behöriga utlysande
5. styrelsens bokslut och förvaltningsberättelse för senaste räkenskapsåret

38

6. revisorns berättelse
7. fråga om fastställande resultat - och balansräkning samt disposition av resultatet
8. fråga om ansvarsfrihet för styrelsens ledamöter
9. beslut om årsavgift till föreningen för innevarande räkenskapsår
10. val av ordförande, övriga styrelseledamöter och eventuella suppleanter
11. val revisor och eventuell revisorssuppleant
12. behandling av ärende, som styrelsen hänskjutit till stämman (propositioner) eller medlem föreslagit till behandling (motioner).

Notera att sista punkten inte avser i förväg bestämda frågor utan frågor som kan anmälas för behandling av styrelsen eller medlem. Sådana frågor bör vara anmälda i god tid före stämman. Därför är det vanligt att bestämmelser för så kallade motioner regleras i stadgarna.

Exempel

För att få ett ärende behandlat på en årsstämma ska ärendet, motionen, vara styrelsen tillhanda senast sex veckor före stämman. Det ankommer på styrelsen att i god tid upplysa medlemmarna om när årsstämman ska hållas.

Extra föreningsstämmor

Utöver de obligatoriska föreningsstämmorna som ska hållas enligt stadgarna vid särskilt angivna tidpunkter, kan det finnas behov av att samla medlemmarna till extra föreningsstämmor. En sådan stämma kan exempelvis behöva hållas för att styrelseledamöter eller revisorer behöver ersättas innan mandattiden gått ut eller av annan orsak där ett snabbt stämmobeslut är angeläget. Stadgarna bör därför innehålla regler om under vilka förutsättningar sådana stämmor ska sammankallas.

Exempel

Extra föreningsstämma ska hållas vid de tillfällen och för de ändamål en föreningsstämma i förväg beslutat eller då styrelsen anser att det behövs eller då det, för behandling av en viss fråga eller vissa frågor, begärs av revisor eller minst en tiondel av föreningens röstberättigade medlemmar.

Kallelse ska utfärdas inom två veckor från det styrelsen fått begäran, eller inom den senare tid som angetts av de som begärt att extra stämma ska hållas.

Fullmäktige

Om en förening ska ha fullmäktige, se andra stycket i 2.3.5, som helt eller delvis utövar föreningsstämmans befogenheter, bör stadgarna ange hur fullmäktige utses, mandattiden och fullmäktiges befogenheter.

Exempel

Föreningsstämmans beslutanderätt utövas helt av valda fullmäktige. Varje medlemskrets ska utse en fullmäktig med en suppleant för ett år i taget genom medlemskretsmöte.

39

En medlemskrets omfattar medlemmarna i en kommun. Medlems kretsmöte med val av fullmäktige ska hållas senast april månad varje år. Vilka som utsetts till fullmäktige ska snarast anmälas till föreningens styrelse. Föreningens styrelse ska kalla fullmäktige till föreningsstämman senast två veckor före stämman. Varje fullmäktige har en röst på stämman och ska rösta enligt kretsens angivna riktlinjer vid beslut på föreningsstämman.

När stämma ska hållas

Inom vilken tidpunkt stämmor ska hållas bör anges i stadgarna. Den ordinarie föreningsstämma som ska behandla frågan om fastställande av bokslut (resultat- och balansräkning) och fråga om styrelsens ansvarsfrihet, årsstämman, bör hållas vid en angiven tidpunkt efter räkenskapsårets slut. Denna tidpunkt bör inte vara tidigare än att styrelsen hinner upprätta bokslut för föregående räkenskapsår och eventuella revisorer hinner göra sin granskning, men inte senare än sex månader efter räkenskapsårets slut. En lämplig tid kan vara 3-6 månader efter räkenskapsårets slut.

Exempel 1

Årsstämma ska hållas senast sex månader efter räkenskapsårets utgång.

Exempel 2

Årsstämma ska hållas under april månad.

Hur föreningsstämma ska sammankallas

Det ligger i medlemmars intresse att stadgarna innehåller klara och tydliga regler om hur en föreningsstämma ska sammankallas. Stadgarna bör ange dels sättet för kallelsen, dels tidpunkten för den, dvs. den tidigaste och senaste tidpunkten för när kallelse ska utfärdas.

Sättet för kallelser varierar. Allt från brev med posten eller e-post till via föreningens hemsida eller någon lokal tidning förekommer. Men en god ordning är att kallelsen ska söka upp medlemmen, inte tvärt om.

Tiden för kallelsen kan också anges på olika sätt. Om tiden för stämman anges i stadgarna enligt exempel 1 ovan, kan det vara lämpligt att i stadgarna bestämma att kallelse ska utfärdas inom en viss tid före stämman.

Men om stämman ska hållas enligt exempel 2 ovan, kan det kanske vara minst lika lämpligt att i stadgarna bestämma att kallelse ska utfärdas under mars månad, dock senast en viss tid före stämman. Se exempel nedan. När det gäller kallelse till extra stämma går det av naturliga skäl inte att använda sig av det senare alternativet, med en bestämd månad.

Exempel 1

Skriftlig kallelse till föreningsstämma ska avsändas med post eller e-post till samtliga medlemmar tidigast sex och senast två veckor före stämman.

Exempel 2

Kallelse till föreningsstämma ska anslås på föreningens hemsida och anslagstavla i föreningens lokaler under mars månad, dock senast två veckor före stämman.

Utomstående deltagande på föreningsstämma

Föreningsstämman är till för medlemmarna. Det är dock inget som hindrar att medlemmarna på en enskild stämma eller genom stadgebestämmelser tillåter att även utomstående får delta på en föreningsstämma.

Exempel

Personer som inte är medlemmar får delta och yttra sig på föreningens stämmor men inte delta i besluten.

Rösträtt på föreningsstämman

När det gäller medlemmarnas rättigheter vid föreningsstämmorna är utgångspunkten att de har rätt att delta och rösta samt att varje medlem har en röst, dvs. att föreningen tillämpar principen "en medlem en röst".

Om någon annan ordning ska gälla ska det framgå av stadgarna. Det kan exempelvis vara att olika medlemmar ska ha olika rösträtt, så kallad differentierad rösträtt. Differentierad rösträtt ska grundas på sakliga skäl för att inte strida mot likhetsprincipen, dvs. att alla medlemmar i en förening bör behandlas på ett likvärdigt sätt. Det strider dock inte mot denna princip om det finns olika medlemskategorier som t.ex. vanliga medlemmar och stödmedlemmar och det i stadgarna anges att en stödmedlem inte har rösträtt eller att deras röstvärde inte motsvarar mer än en viss andel av en vanlig medlems röstvärde.

Det är också möjligt att ha bestämmelser om att en medlem som inte betalt sina avgifter förlorar sin rösträtt eller att en medlem som sagt upp sitt medlemskap inte längre får delta och rösta på föreningsstämmorna.

Exempel 1

Vid föreningsstämman har varje medlem en röst.

Exempel 2

Vid föreningsstämman har varje medlem som betalt medlemsavgift en röst. Föreningens kömedlemmar har rätt att delta på stämman, deras röster får dock inte utgöra mer än en tredjedel av övriga röstande medlemmar vid en omröstning.

Ombud och fullmakt

En medlem som inte kan delta på en föreningsstämma bör ha möjlighet att rösta genom att ge fullmakt till ett ombud, dvs. någon som företräder medlemmen vid stämman. Det kan exempelvis vara en annan medlem eller medlemmens make, sambo osv. Men det är inget som hindrar att vem som helst kan vara ombud.

En sådan fullmakt bör ges i skriftlig form.

Det är lämpligt att stadgarna anger regler för vad som ska gälla angående ombud och fullmakt.

Exempel 1

Medlem som inte kan delta vid en föreningsstämma får ge ett valfritt ombud skriftlig fullmakt att företräda denne vid stämman. En sådan fullmakt ska vara undertecknad av medlemmen och giltig i högst ett år.

Exempel 2

Medlem som inte kan delta vid en föreningsstämma får ge en annan medlem fullmakt att företräda denne vid stämman. En sådan fullmakt ska vara undertecknad av medlemmen och giltig i högst ett år.

Ett ombud får inte företräda mer än tre medlemmar.

Majoritetskrav

Huvudregel för giltiga beslut på en föreningsstämma är att det förslag flertalet av de röstande röstar för, s.k. enkel majoritet, är det som gäller som stämmans beslut. Röstberättigad medlem som inte deltar på stämman eller lagt ner sin röst räknas inte.

Stadgarna kan föreskriva att vissa beslut kräver en viss kvalificerad majoritet, exempelvis två tredjedelar av de röstande, för att beslutet ska vara giltigt.

Det förekommer också att vissa beslut ska fattas på två olika stämmor för att bli giltiga, om inte alla röstberättigade medlemmar röstar för förslaget vid en föreningsstämma. Detta är vanligt när det gäller beslut om stadgeändringar och föreningens upplösning.

Vid personval, t.ex. val av styrelseledamöter, används ofta s.k. relativ majoritet. Detta innebär att den som fått flest röster blir vald när flera kandidater ställs mot varandra.

En vanlig ordning är också att den som valts till ordförande för en föreningsstämma har utslagsröst vid lika röstetal. Men om två eller flera kandidater får lika många röster vid ett personval kan det vara motiverat att lotten får avgöra.

Exempel 1

Beslut vid föreningsstämma fattas med enkel majoritet, fler än hälften av de röstande. Vid lika röstetal gäller den mening som stämmans ordförande stödjer. Vid lika röstetal vid personval avgör lotten.

För giltigt beslut om ändring av stadgar eller föreningens upplösning krävs att minst två tredjedelar av de röstande röstar för förslaget.

Exempel 2

Beslut vid föreningsstämma fattas med enkel majoritet, fler än hälften av de röstande. Vid lika röstetal gäller den mening som stämmans ordförande stödjer. Vid personval väljs de som fått flest röster och vid lika röstetal sker avgörandet genom lottning.

För giltigt beslut om ändring av stadgar eller föreningens upplösning krävs att alla röstberättigade medlemmar är överens om beslutet eller att det har fattats på två föreningsstämmor och att minst två tredjedelar av de röstande vid den senare stämman röstar för förslaget.

Minoritetsbefogenheter

Angående majoritetskrav kan det i vissa sammanhang vara motiverat att stadgereglera om vissa befogenheter för en minoritet. Huvudregel är, som ovan nämnts, att föreningens beslut är det som flertalet röstande vid en föreningsstämma röstar för. I EFL finns lagreglerade befogenheter för en minoritet av medlemmarna. Detta gäller exempelvis rätten att få en extra föreningsstämma sammankallad, eller att en minoritetsrevisor ska utses. Enligt EFL har en minoritet om minst en tiondel av de röstberättigade medlemmarna bl.a. dessa rättigheter.

I exemplet om stadgereglering av extra stämma finns förslag till en sådan minoritetsbefogenhet.

Exempel

En eller flera särskilda granskare ska utses för att granska en viss tidsperiod eller händelse i föreningen om minst en tredjedel av föreningens röstberättigade vid en föreningsstämma röstar för detta. Styrelsen ska snarast efter stämman i fråga verkställa beslutet.

Valberedning

I föreningar med många medlemmar är det i regel nödvändigt att ha ett särskilt organ, en valberedning, som förbereder valen vid föreningsstämmorna.

En valberedning består vanligtvis av en grupp medlemmar, utsedda av föreningsstämman, som har till uppgift att lägga fram förslag på lämpliga personer till styrelseledamöter m.fl. förtroendeuppdrag. En valberedning bereder främst personval, men kan också ha till uppgift att lämna förslag på arvoden och avgifter m.m. Om en valberedning ska förekomma är det lämpligt att stadgereglera om dennas sammansättning och uppgifter.

Exempel

Föreningsstämman ska utse en valberedning om tre till fem personer, varav en ska utses som sammankallande. Valberedningen ska lämna förslag till personval gällande föreningens styrelse och revisorer, med tillhörande suppleanter. Valberedningen ska eftersträva förslag som innebär att styrelsens sammansättning blir jämställd och representerar olika delar av föreningens verksamhetsgrenar. Valberedningens förslag ska lämnas till föreningen senast två veckor före den föreningsstämma som ska fatta beslut om valen.

2.3.7. Styrelse och ledning

Stadgar bör innehålla bestämmelser angående föreningens förvaltande organ, dvs. främst styrelse och i förekommande fall verkställande direktör eller motsvarande.

Styrelsens storlek

Styrelsen i en ideell förening bör bestå av minst två personer. Normen anses dock vara minst tre personer. Det finns inte någon gräns för hur många som kan utses, men i det avseendet bör ett effektivt beslutfattande sätta gränsen. I stadgarna kan det anges att styrelsen ska ha ett bestämt antal eller ett flexibelt antal som föreningsstämman har att besluta om från tid till annan.

Exempel 1

Styrelsen ska bestå av 5 ledamöter.

Exempel 2

Styrelsen ska bestå av lägst 3 och högst 7 ledamöter.

Styrelsesuppleanter

Suppleanter är valda personer som fungerar som ersättare när vissa ordinarie styrelseledamöter inte kan delta på styrelsens möten. En suppleant tjänstgör då som ledamot vid dessa tillfällen. Suppleant kan vara ersättare för en viss ordinarie ledamot eller kallas in efter behov.

Suppleanter ska vara väl insatta i styrelsens arbete även om de inte tjänstgör. Det är i första hand upp till styrelsens ordförande att se till att de hålls informerade.

Exempel 1

Till ersättare för varje styrelseledamot ska väljas en personlig suppleant som tjänstgör vid ledamotens förfall.

Exempel 2

Styrelsen ska ha högst 3 suppleanter som tjänstgör i vald ordning.

Hur styrelse väljs

Normalt är det föreningsstämman som väljer styrelsens ledamöter. Men stadgarna kan också föreskriva att en eller flera ledamöter väljs av någon annan.

Exempel 1

Styrelsen väljs av föreningsstämman.

Exempel 2

En av styrelsens ledamöter ska utses av xx förbundsstyrelse. Övriga ledamöter väljs av föreningsstämman.

Mandattid

Styrelseledamöter kan väljas på olika mandattider. Lämpligt är att tillämpa minst ett år. Vissa föreningar tillämpar två års mandattid och att ledamöterna väljs växelvis så att ungefär halva styrelsen väljs varje år.

Exempel 1

Styrelsen väljs på ett år, dvs. fram till slutet av den årsstämma som hålls året efter valet.

Exempel 2

Styrelsen väljs på två år, dvs. fram till slutet av den årsstämma som hålls andra året efter valet.

Kvalifikationskrav

Stadgarna kan sätta upp olika kvalifikationskrav på vilka som får väljas till styrelseledamöter. Det kan exempelvis vara krav om att ledamot ska vara medlem, myndig osv. I en förening som driver affärsverksamhet bör ledamöterna vara kapabla att ta det ansvar uppgiften kräver.

Exempel 1

Till styrelseledamot får endast väljas den som är medlem i föreningen.

Exempel 2

Till styrelseledamot får inte den väljas som är underårig, i konkurs eller står under förvaltare. Av ledamöterna ska minst hälften vara medlemmar i föreningen.

Styrelsens konstituering

Om inget annat är angivet i stadgarna konstituerar styrelsen sig själv, dvs. utser personer till ordförande och de funktioner som behövs. Men stadgarna kan ange att föreningsstämman ska utse personer till vissa av funktionerna.

Exempel 1

Styrelsen ska utse ordförande, kassör och sekreterare inom sig.

45

Exempel 2

Föreningsstämman ska välja styrelsens ordförande. Övriga uppgifter inom styrelsen fördelar styrelsen inom sig.

Styrelsens uppgift

En styrelses normala uppgift är att företräda föreningen och ansvara för dess ekonomi och organisation. Det kan vara lämpligt att i stadgarna förtydliga denna uppgift

Exempel

Styrelsen företräder föreningen, bevakar dess intressen och har hand om dess angelägenheter. Den beslutar i alla ärenden inom ramen för stadgarna och föreningsstämmans beslut.

Tills styrelsens uppgifter hör bland annat att:

1. verkställa föreningsstämmans beslut,
2. ha hand om föreningens ekonomi och föra räkenskaper,
3. utse föreningens förtroendemän och fastställa instruktioner för dessa,
4. tillsätta för föreningens verksamhet erforderliga kommittéer, och fastställa instruktioner för dessa,
5. till årsstämman avge bokslut och förvaltningsberättelse för det senaste räkenskapsåret,
6. besluta om inval respektive uteslutning av medlemmar, och
7. verka för föreningens ändamål i enlighet med stadgarna.

Hur styrelsen sammankallas

Ordförande har särskilt ansvar för att styrelsen sammankallas vid behov. Alla ledamöter har dock i princip samma skyldigheter och ansvar när det gäller att förvalta föreningens angelägenheter. Därför bör varje ledamot också kunna kräva att styrelsen sammankallas. Vidare ska alla ledamöter ha tillgång till all information i en viss fråga och tid att förbereda sig innan beslut fattas vid styrelsens möten. Detta kan med fördel förtydligas i stadgarna.

Exempel

Styrelsen ska sammanträda när ordföranden anser att det behövs och när en annan styrelseledamot begär det.

Kallelse med föredragningslista ska lämnas till ledamöter och suppleanter i god tid före mötet.

Suppleant, som inte tjänstgör för ordinarie ledamot, får delta i förhandlingarna men inte i besluten.

Beslutsförhet

Stadgarna kan sätta upp bestämmelser om hur styrelsen ska ta giltiga beslut och dokumentera dessa.

46

Exempel

Styrelsen är beslutsför då de närvarande ledamöterna och tjänstgörande suppleanterna motsvarar minst halva antalet valda ledamöter.

Styrelsens beslut fattas med enkel majoritet. Vid lika röstetal gäller den mening ordföranden biträder. Vid val sker dock avgörandet genom lottning. Omröstning inom styrelsen sker öppet.

Styrelsens protokoll justeras av ordföranden och en ledamot samt arkiveras i kronologisk ordning hos föreningen. En styrelseledamot med avvikande mening gällande styrelsens beslut, har rätt att få detta antecknat i protokollet.

Firmateckning

Att styrelsen företräder föreningen innebär att dess beslutande majoritet kan teckna föreningens firma, dvs. ingå avtal, binda föreningen till olika förpliktelser och dylikt. Läs mer om firmateckning i avsnitt 5.3.

Av praktiska skäl kan det vara lämpligt att utse särskilda firmatecknare. Vilka som utses är upp till styrelsen. Stadgarna kan föreskriva att två eller flera ska teckna firman tillsammans. Annars är det upp till styrelsen att bestämma även beträffande detta.

Exempel 1

Föreningens firma tecknas, förutom av styrelsen, av den eller de som styrelsen utsett.

Exempel 2

Föreningens firma tecknas, förutom av styrelsen, av de som styrelsen utsett, två i förening.

Verkställande direktör

I vissa föreningar kan det vara angeläget för en styrelse att utse en verkställande direktör som kan ta beslut som gäller den löpande förvaltningen.

Exempel

Om styrelsen finner det angeläget kan de utse en verkställande direktör (VD). VD har rätt att företräda föreningen och teckna dess firma i löpande förvaltningsfrågor. Styrelsen ska i övrigt ge VD instruktioner och följa upp dessa. VD får inte ingå i styrelsen men ska vara föredragande på styrelsemöten, enligt styrelsens anvisningar.

Styrelsens redovisning

Styrelsen ska till föreningsstämman, årsstämman, årligen lämna en redovisning om förvaltningen och föreningens ekonomi samt i förekommande fall verksamhetsberättelse. Krav på styrelsens ekonomiska redovisning framgår av avsnitt 7.2.

I de fall styrelsen har revisorer ska dessa i god tid före årsstämman ges möjlighet att granska styrelsens redovisning. Stadgarna kan gärna ställa upp regler kring detta.

47

Exempel

Styrelsen ska upprätta en redovisning av sin förvaltning i form av en förvaltningsberättelse och bokslut för varje räkenskapsår. Redovisningen och dess underlag ska överlämnas till revisorerna senast en månad före den föreningsstämma, årsstämma, där redovisningen ska behandlas.

2.3.8. Sektioner och kommittéer m.m.

I ideella föreningar är det inte ovanligt att föreningarna delar upp sina verksamheter i operativa sektioner och kommittéer m.m. Anledningen till detta grundas som regel i behov av att avgränsa vissa verksamheter och beslutsfattandet för dem. De uppfyller således en funktion av praktisk karaktär. De kan också bidra till ökat inflytande och ett decentraliserat beslutsfattande i föreningen. Hur dessa organ ska utses, vad de har för uppgift, deras mandat m.m. kan antingen helt beslutas av en styrelse eller föreningsstämma, men också regleras i stadgarna. Utgör de en del av den operativa verksamheten bör de vara underställda styrelsen i den hierarkiska ordningen. Skulle det vara en form av kommitté utan eget beslutsfattande i förvaltningsfrågor, som exempelvis ett föreningsråd, en valberedning eller liknande är de i första hand organ/funktioner som har till uppgift att underlätta beslutsfattandet vid föreningsstämmorna.

Exempel 1

Föreningen ska ha en ungdomssektion och en seniorsektion. Varje sektion ska ha en sektionsstyrelse på minst tre personer. Dessa ska utses av styrelsen för ett år i taget, varav en ska vara sektionsordförande. Styrelsen ska tillhandahålla sektionsstyrelsen instruktioner och en årlig budget för sektionens verksamhet.

Exempel 2

Föreningsstämman ska årligen utse ett föreningsråd. Föreningsrådet ska ha till uppgift att på styrelsens eller stämmans begäran utreda frågor angående verksamhetens utveckling. Föreningsrådet ska bestå av lägst 7 och högst 15 personer och representera föreningens alla verksamhetsområden. Föreningsrådet kan inte ta beslut i föreningens verksamhet, utan endast ge rekommendationer till beslut hos styrelse och stämma.

2.3.9. Revision

Det är endast vissa större ideella föreningar som måste ha revisorer enligt lag, se kapitel 6. Men de flesta ideella föreningar väljer trots detta att ha revisorer som ett granskande organ. När en ideell förening ska ha revisor bör det finnas en bestämmelse om detta i stadgarna.

48

Exempel

Styrelsens förvaltning och föreningens räkenskaper ska årligen granskas av minst en revisor och högst en revisorssuppleant. Dessa utses av föreningsstämman för ett år i taget, dvs. till slutet av den årsstämma som hålls året efter valet.

En revisor får vara medlem i föreningen men inte ledamot i styrelsen eller make/maka, sambo eller släkt i rätt upp- eller nedstigande led till sådan ledamot. En revisor får inte heller vara anställd i föreningen.

Revisorerna ska lämna revisionsberättelse över granskningen till föreningen senast två veckor före årsstämman.

2.3.10. Räkenskapsår

En förening kan tillämpa vilket räkenskapsår som helst i sina räkenskaper. Men i skattehänseende räknas alltid kalenderår som beskattningsår. För att underlätta redovisningen i inkomstdeklarationen är det därför enklast att låta räkenskapsåret sammanfalla med kalenderåret. Undantag gäller dock för en förening som är bokföringsskyldig (se avsnitt 7.2.1) enligt bokföringslagen och som får tillämpa brutet räkenskapsår även för beskattningen.

Exempel

Föreningens räkenskapsår är 1 januari -31 december.

2.3.11. Överskott

Ideella föreningar behöver inte ha några särskilda stadgeregleringar angående överskott, dvs. vinst som uppkommit i verksamheten under det senaste året eller tidigare år. Det vanliga är att vinsten överförs, balanseras, i ny räkning, dvs. behålls i föreningen utan att dess användning specificeras. Men det är inte ovanligt att stadgarna föreskriver att överskott ska användas för särskilda ändamål.

Exempel

Uppkomna överskott ska enligt föreningsstämmans beslut helt eller delvis föras i ny räkning, fonderas för särskilt ändamål eller delas ut som gåvor till allmännyttiga ändamål. Det ankommer på styrelsen att lägga förslag till stämman om disposition av överskott.

2.3.12. Stadgeändringar

Eftersom stadgarna kan sägas vara det viktigaste dokumentet i en förening så är det lämpligt att det inte ska vara alltför enkelt att ändra

49

stadgarnas innehåll- inte minst med hänsyn till eventuella medlemsminoritetens intressen. Flera föreningar använder principen att beslut om stadgeändring ska fattas vid två olika föreningsstämmor för att vara giltigt. Det är också vanligt att det krävs en kvalificerad majoritet, exempelvis att minst två tredjedelar av de röstande ska rösta för ändringen. Att kräva att samtliga röstberättigade medlemmar ska vara överens om en ändring kan inte rekommenderas. Det bör inte vara allt för svårt att ändra i stadgar, särskilt om en förening har många medlemmar.

Exempel 1

Beslut om ändring av dessa stadgar förutsätter att beslutet biträds av minst tre fjärdedelar av de röstande på en föreningsstämma.

Exempel 2

Beslut om ändring av dessa stadgar förutsätter att beslutet fattats vid två på varandra följande föreningsstämmor, och vid den senare stämman biträds av minst två tredjedelar av de röstande.

Kallelse till den senare stämman får inte ske innan första stämman hållits.

2.3.13. Föreningens upplösning

I likhet med beslut om ändring av stadgarna kan det vara lämpligt att beslut om föreningens upplösning kräver en särskild majoritet och/eller att beslutet fattas på två olika stämmor. Dessutom bör det finnas regler om vad som ska hända med föreningens kvarvarande tillgångar vid en upplösning.

Exempel 1

Beslut om föreningens upplösning förutsätter att beslutet biträds av minst tre fjärdedelar av de röstande. Den föreningsstämma som beslutar om föreningens upplösning ska även besluta om hur dess behållna tillgångar ska disponeras.

Exempel 2

Beslut om föreningens upplösning förutsätter att beslutet fattats vid två på varandra följande föreningsstämmor, och vid den senare stämman biträds av minst två tredjedelar av de röstande.

Vid föreningens upplösning ska föreningens kvarvarande tillgångar skänkas till Allmänna arvsfonden.

2.3.14. Intyg

Av stadgarna bör det framgå när de antogs och när eventuella ändringar har gjorts.

50

Föreningsstämmans beslut angående stadgarna intygas genom en påteckning av ordföranden och de valda justeringspersonerna vid mötet/stämman.

Exempel

Att dessa stadgar antagits vid föreningsstämma den _____ intygas av:

.....

Mötesordförande

.....

Justeringsperson